

Nå de e noo helt sikasvårt ...

Seminarium dryftade stadsspråket

Åbosvenskan kännetecknas inte av vissa drag, utan av avsaknaden av vissa drag. Det sade Saara Haapamäki, tf professor i svenska vid Åbo Akademi, på seminariet *Städernas språk* på Svenska litteratursällskapet i Helsingfors den 20 november. Fast en åbobo kan ändå kännas igen på att de inlånade finska orden uttalas som i Åbofinskan. De här och många andra intressanta synpunkter på stadsspråk i både Finland och Sverige lyftes fram under stadsspråksseminariet.

Fil.dr **Mona Forsskåhl**, som själv aldrig talar slang, talade om Helsingforsslang under olika tider. Hon bekräftade uppfattningen att det är viktigt att veta när och hur man talar slang. Rätt använd kan slang ha positiv effekt, men fel använd har slang negativ effekt. Björn Wahlroos använder ibland slang i sina tal, och om publiken är den rätta (dvs. tillräckligt gammal) fungerar det alldeles utmärkt. Men består publiken av tonåringar kan resultatet bli det motsatta – *”int sku de funka om man talar slang till fjorton-femtonåringar när man själv e gammal patu”* sade en av Forsskåhls informanter i ett material insamlat 2007–2009. Lite oroväckande är det att slangen hos en del håller på att ta över rollen av standardsspråk. På frågan om det går att låta bli att tala slang, svarade en av de intervjuade så här: *”nå de e noo helt sikasvårt å alla fattaa ändå nå man talaa så hää”*.

Ett intressant fenomen som diskuterades bl.a. med hänvisning till Forsskåhls föredrag är hur vissa frekventa slangord och talspråkliga benäm-

ningar efter en glansperiod faller i skymundan för att sedan efter en tillräckligt lång tid aktivt börja användas i talspråket igen. Det behöver inte nödvändigtvis vara fråga om generationsskillnader, det räcker med betydligt kortare tidsintervall. Vissa ord är helt enkelt aktuella bara en viss tid. Bland de ord som nämndes när det gäller variationen i språkbruket under olika tider fanns olika ord för standardsspråkets *baksmälla*, exempelvis *krapula* och *krabbis*.

Professor **Marja-Leena Sorjonen**, Forskningscentralen för de inhemska språken, talade om projektet *Helsingin suomea* (”Finskan i Helsingfors”) som undersöker variationen i finskan i östra Helsingfors, hur talare uttrycker sin sociala identitet och talarnas språkliga attityder och språkliga medvetenhet. Sorjonen kom bland annat in på vad man signalerar beroende på vilken benämning på Helsingfors man använder: *Hesa*, *Stadi* eller *Helsinki*. Syftet med projektet är att ta reda på vilka sociala betydelser och språkliga handlingar som är viktiga för talarna själva och hur talarna uppfattar olika språkformer och sätt att tala.

Dialekt och *stadsspråk* har använts om varieteter som talas inom geografiskt avgränsade områden på landsbygden respektive i staden. I sitt föredrag ifrågasatte **Margareta Svahn** från Institutet för språk och folkminnen i Sverige om vi i dag längre kan skilja på dialekt och stadsspråk. Hon redovisade för språkbruket hos tolv inter-

vjuade ungdomar i Skara kommun. Svahn resonerade kring deras språkbruk och kopplade detta till hemort, social bakgrund, val av studieinriktning och livsstil. Slutsatsen var att det är svårt att se tydliga mönster och att dialektsituationen idag är komplicerad, heterogen och dynamisk. Begreppet dialekt blir väldigt elastiskt, och det är inte längre särskilt relevant att skilja mellan begreppen dialekt och stadsspråk.

Sofie Henricson (Svenska litteratursällskapet och Helsingfors universitet) talade om diskursmarkörer på de svenska språköarna i Finland. Diskursmarkörer, t.ex. *liksom*, *nå* och *ju*, uppfattas ofta som onödiga småord, men är i själva verket viktiga signaler om hur talaren förhåller sig till sitt yttrande och om hur de andra samtalsparterna förväntas reagera. Henricson lyfte fram de finska diskursmarkörer som förekommer i svenska samtal inspelade bland ungdomar i Kotka, Uleåborg, Tammerfors och Björneborg. Hon hade bland annat noterat att man där kan säga *niin*, *siis*, *tai*, *eiku*, göra språkhybrider som *elä siis*, *tai liksom*, *nämen nii*, *för att nii*, eller rentav långa kedjor som *jå aj siis nä siis*.

Om någon vill härma klassisk helsingforsisk överklassvenska är det lätt att förlänga de tonlösa konsonanterna efter lång vokal och tala om t.ex. /frö:kken/, /teattern/ och /vi:ssa/. Pensionerade språkvårdaren **Mikael Reuter** gjorde i sitt föredrag om kvantiteten i Helsingforssvenskan en intressant neddykning i sina fonetiska undersökningar på 1970-talet, och frågade sig om inte skillnaderna är mindre markanta i dag.

Professor emeritus i nordiska språk vid Hel-

singfors universitet **Ann-Marie Ivars** jämförde språket i Jakobstad, Kristinestad, Ekenäs och Lovisa, och konstaterade i sitt föredrag *Varje stad har sin historia* att stadsspråken är mer utpräglade i Kristinestad och Lovisa än i Jakobstad och Ekenäs, där språken är mer påverkade av den omliggande dialekten. En orsak till detta såg hon i att Kristinestad och Lovisa varit sjöfartsstäder, vilket skapat en stark egen identitet i städerna i förhållande till den omgivande landsbygden.

Eva Sundgren från Mälardalens högskola talade om den tidiga stadsspråkforskningen som gjorts i olika delar av världen, bland annat i Eskilstuna i Sverige. I Eskilstuna gjordes 1967 intervjuer med 83 personer, vars språk undersöktes på detaljnivå. 1996 sökte man upp samma personer igen. Tretton som fortfarande bodde i Eskilstuna gick att intervjua. Skillnaderna man kunde studera i materialet visar på individuella förändringar i språket hos de intervjuade.

Dessutom gjordes intervjuer med ett helt nytt talarsampel bestående av 72 personer. Denna undersökning visar förändringar mellan generationer och i språksamhället i stort. En slutsats Sundgren dragit av sin forskning är att det behövs undersökningar i verklig tid, eftersom individer förändrar sitt språk under livet åt olika håll, vilket leder till att det kan se ut som stabil variation på gruppnivå.

Arrangörer för seminariet var Språkvetenskapliga nämnden vid Svenska litteratursällskapet i samarbete med Kungl. Gustav Adolfs Akademien.